Results of a Survey on Substance-Related Risk Behaviour Among Pupils of Lower Secondary and Secondary Schools in Prague

FOLDYNOVÁ, D.[1], PETRENKO, R.[2]

1 | Anreva Solution
2 | Centre for Social Services Prague

Citation | Foldynová, D., & Petrenko, R. (2026). Výsledky šetření rizikového chování žáků základních a středních škol v Praze v oblasti užívání návykových látek. *Adiktologie v preventivní a léčebné praxi, 9*(2), 92–99. https://doi.org/10.35198/APLP/2026-002-0001

Background | Given the dynamic evolution in the use of substances among adolescents, timely identification of risk behaviour is essential for targeted and effective prevention. Since 2016, research among pupils of lower secondary and secondary schools in Prague has focused on identifying trends in risk behaviour and mental health issues. **Objectives |** The objective of the survey was to determine the current status and trends in risk behaviour, including substance use (e.g., alcohol, marijuana, tobacco, and nicotine). The Prague Social Services Centre is conducting this research with the aim of providing relevant data for the prevention of substance use and the promotion of mental health among students in schools. **Methods |** Data were collected through an anonymous questionnaire survey among students in Prague schools. The questionnaires were completed online during class time. The research sample was weighted annually to reflect the current age and gender distribution of the student population in Prague. **Sample |** The survey included 10 917 students (aged 11-21) from lower secondary schools (grades 6 to 9), secondary vocational and technical schools, and grammar schools. **Results |** Data showed that the use of most addictive substances among students remains stable or is slightly declining, including the consumption of alcohol and use of conventional cigarettes. Conversely, the use of e-cigarettes, nicotine pouches, and energy drinks is on the rise. Marijuana use remains stable, with the proportion of regular users reaching its lowest levels in the observed period. **Conclusions |** The data analysis underscores the need to continue primary prevention efforts focused on substance use in the school environment and support for students. Particular attention should be paid to preventing the use of e-cigarettes and raising awareness about the risks associated with the consumption of energy drinks.

Keywords | risk behaviour – addictive substances – mental health – lower secondary schools – secondary schools – prevention

Submitted | 5 April 2026 **Accepted |** 16 July 2026

Grant affiliation | The research was supported by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic from the Call for Applications for Subsidies for Activities in the Field of Primary Prevention of Risky Behaviour and Mental Health Support in Schools and School Facilities for 2025.The remaining funding is provided by the Centre for Social Services Prague, which is a contributory organisation of the City of Prague.

Corresponding author | Denisa Foldynová, Anreva Solution, Lidická 284/42, 150 00 Prague 5, Czech Republic **denisafoldynova@outlook.com**

Výsledky šetření rizikového chování žáků základních a středních škol v Praze v oblasti užívání návykových látek

FOLDYNOVÁ, D.[1], PETRENKO, R.[2]

1 | Anreva Solution
2 | Centrum sociálních služeb Praha

Citace | Foldynová, D., & Petrenko, R. (2026). Výsledky šetření rizikového chování žáků základních a středních škol v Praze v oblasti užívání návykových látek. *Adiktologie v preventivní a léčebné praxi, 9*(2), 92–99. https://doi.org/10.35198/APLP/2026-002-0001

Východiska | Vzhledem k dynamickému vývoji v oblasti užívání návykových látek u dospívajících je včasná a přesná identifikace rizikového chování klíčová pro cílenou a efektivní prevenci. Výzkum rizikového chování a duševního zdraví žáků druhého stupně základních škol a středních škol v Praze se proto od roku 2016 zaměřuje na identifikaci trendů v oblasti rizikového chování, užívání návykových látek a duševních potíží. **Cíle |** Cílem šetření bylo zjistit aktuální stav a vývoj rizikového chování včetně užívání návykových látek (např. alkohol, marihuana, tabák a nikotin). Centrum sociálních služeb Praha realizuje tento výzkum s cílem poskytnout relevantní data pro prevenci a podporu duševního zdraví žáků na školách. **Metody |** Data byla shromažďována pomocí anonymního dotazníkového šetření mezi žáky pražských škol. Dotazníky byly vyplňovány online během vyučování. Výzkumný soubor byl každoročně vážen, aby odpovídal aktuálnímu rozložení věku a pohlaví žákovské populace v Praze. **Soubor |** Šetření zahrnovalo 10 917 žáků základních škol, středních škol a gymnázií (věk 11–21 let). **Výsledky |** Data ukázala, že užívání většiny návykových látek mezi žáky zůstává stabilní nebo mírně klesá, včetně konzumace alkoholu a klasických cigaret. Naopak roste užívání elektronických cigaret, nikotinových sáčků a energetických nápojů. Užívání marihuany zůstává stabilní, přičemž podíl pravidelných uživatelů dosahuje nejnižších hodnot ve sledovaném období. **Závěry |** Analýza dat podtrhuje potřebu pokračovat v primární prevenci zaměřené na adiktologické jevy ve školním prostředí a na podporu žáků. Zvýšená pozornost by měla být věnována zejména prevenci užívání elektronických cigaret a osvětě týkající se rizik spojených s konzumací energetických nápojů.

Klíčová slova | rizikové chování – návykové látky – duševní zdraví – základní školy – střední školy – prevence

Došlo do redakce | 5. dubna 2026 **Přijato k tisku |** 16. července 2026

Grantová podpora | Výzkum byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky z Výzvy pro podávání žádostí o poskytnutí dotace na aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování a podpory duševního zdraví ve školách a školských zařízeních pro rok 2025. Zbylé financování zajišťuje Centrum sociálních služeb Praha, které je příspěvkovou organizací hlavního města Prahy.

Korespondující autor | Denisa Foldynová, Anreva Solution, Lidická 284/42, 150 00 Praha 5 **denisafoldynova@outlook.com**

1 ÚVOD

Výzkumná data v oblasti rizikového chování a užívání návykových látek u dětí a dospívajících lze považovat za jeden ze základních pilířů nejen pro plánování efektivních preventivních opatření ve školním prostředí, ale také pro jejich evaluaci. V celorepublikovém i mezinárodním kontextu je situace dlouhodobě monitorována například mezinárodním projektem ESPAD, který dlouhodobě zachycuje chování dospívajících z více než čtyřiceti evropských zemí v oblasti užívání různých forem návykových látek (ESPAD Group, 2025). Avšak pro účinné a smysluplné nastavení primární prevence na úrovni jednotlivých krajů či měst je nezbytné disponovat detailními a zejména lokálními daty.

Na území hlavního města Prahy proto probíhá již od školního roku 2016/2017 každoroční mapování rizikového chování žáků od 6. ročníků základních škol (a víceletých gymnázií) až po 4. ročníky středních škol. Níže prezentovaná data se zaměřují především na zkušenosti žáků s užíváním návykových látek či s konzumací energetických nápojů a na další aktuální problémy, se kterými se školy potýkají.

Již předchozí vlny tohoto dlouhodobého šetření poukázaly v oblasti užívání různých forem návykových látek na dynamický vývoj v preferencích pražských žáků. Patrný je zejména postupný přesun od tradičních forem (kofein v kávě a čaji, alkohol, klasické cigarety obsahující nikotin, konopí s obsahem THC, stimulanty) k novějším alternativám (energetické nápoje a energetické sáčky s vysokou dávkou kofeinu, kratom, elektronické cigarety, zařízení na ohřívání tabákové směsi jako IQOS nebo GLO, nikotinové sáčky, polosyntetické/syntetické kanabinoidy, nové syntetické stimulanty), kterým by měla být věnována zvýšená pozornost v rámci primární prevence adiktologických jevů (nejen) na pražských školách (EUDA, 2026; Petrenko & Líbal, 2020; Petrenko et al., 2023; Petrenko, 2024; UNODC, 2026).

Cílem tohoto článku je na základě získaných dat popsat aktuální situaci ve školním roce 2025/2026, přiblížit její vývoj v čase a zároveň upozornit na nejvýraznější trendy ve sledovaném období mezi školními lety 2016/2017 až 2025/2026. Tento výzkum napomáhá k cílenému snižování nedostatku specifických a dlouhodobě sbíraných dat, a to nejen v oblasti konzumace návykových látek u pražských žáků. Zatímco mezinárodní projekty jako například studie *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs* (ESPAD Group, 2025), *European drug report* (EUDA, 2026) či *World drug report* (UNODC, 2026) identifikují spíše obecné trendy na národní či mezinárodní úrovni, tento článek může přispět k snížení nedostatku detailních informací o konkrétních potřebách či problémech pražských škol a lokálních specifikách užívání návykových látek žactvem. Průběžný sběr dat je důležitý zejména pro překlenutí propasti mezi teoretickými modely primární prevence a jejich praktickou aplikací v prostředí vzdělávacích institucí pro tvorbu intervencí dle aktuálních potřeb žáků.

2 METODY

Výzkum je realizován formou dotazníkového šetření. V daném školním roce je dotazník distribuován jednotlivým školám na území všech městských částí Prahy, přičemž jej žáci vyplňují samostatně na internetu (metoda CAWI), a to v průběhu vyučování. Dotazník lze vyplnit na libovolném digitálním zařízení připojeném k internetu, například na stolním počítači, notebooku, tabletu nebo mobilním telefonu. Žactvo jej nejčastěji vyplňovalo na školním počítači či notebooku. Průměrná doba vyplnění činila přibližně 25 minut.

Data prezentovaná v tomto článku vycházejí z širšího dotazníkového šetření, které se vedle oblasti návykových látek zaměřuje také na duševní zdraví, vztahy ve škole, důvěru vůči pedagogům, používání digitálních technologií nebo umělé inteligence a na související oblasti, v nichž by žáci uvítali více informací či podpory. V tomto článku jsou prezentovány výsledky analýzy dat týkajících se užívání návykových látek a dále dat vztahujících se k potřebě informací či podpory v oblasti závislostí na návykových látkách.

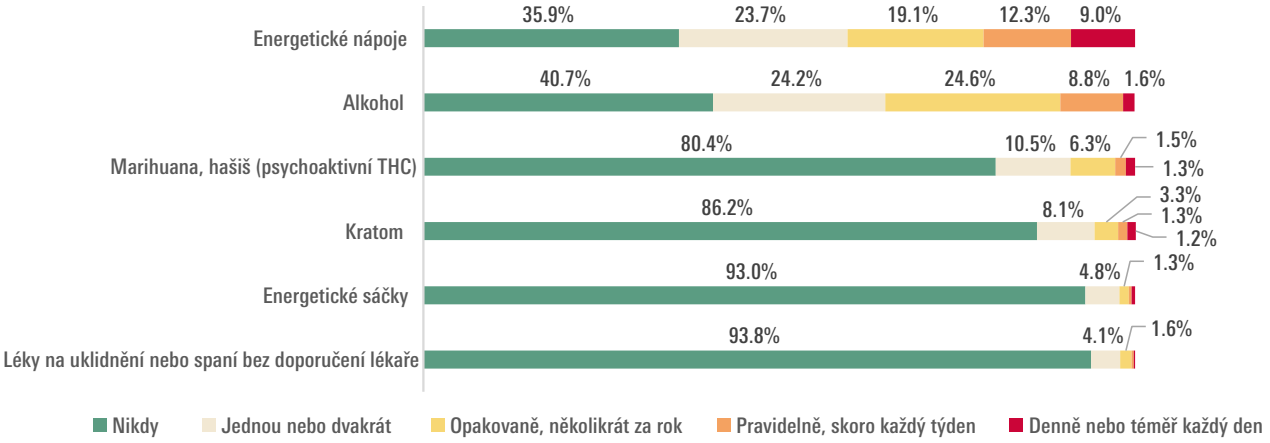
Na konzumaci návykových látek je žactvo dotazováno pomocí autorsky vytvořených otázek, které jsou koncipovány s ohledem na aktuální potřeby škol a reflektují problémy, které učitelé a další školní pracovníci u žáků identifikují. Z tohoto důvodu je mezi sledovanými látkami prioritně zařazena konzumace energetických nápojů. Současně dotazník zahrnuje i otázky zaměřené na zkušenosti žactva s užíváním alkoholu, energetických sáčků bez nikotinu, léků a drog (Ritalin, ketamin, extáze, kokain), kratomu, marihuany, kanabinoidů a tabákových či nikotinových produktů (klasická a elektronická cigareta, žvýkací tabák, zařízení pro nahřívání tabákové směsi, nikotinové sáčky).

Celkem 21 otázek je zaměřeno na užití jednotlivých návykových látek v průběhu uplynulého roku (*Kolikrát jsi v uplynulém roce užil/a ...?*). Respondenti volí odpověď na pětibodové škále s možnostmi *nikdy*; *jednou nebo dvakrát*; *opakovaně, několikrát za rok*; *pravidelně, téměř každý týden*; *denně nebo téměř každý den*.

Součástí dotazníku byla rovněž nepovinná otázka zjišťující oblasti, v nichž by žáci uvítali více informací či podpory (*Ve kterých oblastech bys aktuálně potřeboval/a pomoc nebo informace?*). Respondenti mohli označit více možností z 15 předem definovaných položek, mezi nimiž byla zařazena také závislost na návykových látkách.

2.1 Výzkumný soubor

Průměrně se šetření účastní každoročně 11 000 žáků ve věku 11 až 21 let. Výzkumný soubor je tvořen žactvem druhého stupně pražských základních škol (6. až 9. třída) a studentstvem středních odborných škol (SOŠ), učilišť (SOU) a gymnázií (víceletá, čtyřletá). Pro možnost porovnání různých věkových kategorií byly stanoveny tři věkové intervaly – nejmladší (11 až 14 let), starší (15 až 17 let) a dospělí (18 a více let) žáci. Ve školním roce 2025/2026

Graf 1 | Četnost užívání vybraných látek za posledních 12 měsíců

Poznámka: Pole menší než 1 % nejsou v grafu označena popisem hodnoty.

se výzkumu zúčastnilo celkem 13 284 žáků, přičemž sběr dat byl realizován v termínu od 5. 11. 2025 do 8. 12. 2025.

Pro zvýšení validity dat bylo před analýzou provedeno jejich čištění. Z analýzy byly vyřazeny neúplné dotazníky a záznamy s nesrovnalostmi mezi uvedeným věkem, navštěvovaným ročníkem a typem školy a další logické nekonzistence. Do analýzy dále nebyly zařazeny dotazníky vyplněné za dobu, která neumožňuje věrohodné zodpovězení všech otázek. Jako doplňkové kritérium je posuzován obsah slovních komentářů společně s odpovědí na závěrečnou kontrolní otázku, v níž respondenti hodnotí, nakolik odpovídali pravdivě. Z původního počtu bylo vyřazeno celkem 2 367 žáků, výsledný výzkumný soubor tedy tvoří 10 917 respondentů.

2.2 Statistické zpracování dat

Data z dotazníků byla převedena do formátu CSV a následně čištěna, vážena a analyzována ve statistickém softwaru IBM SPSS. Vzhledem k charakteru výzkumného záměru byla využita deskriptivní statistika, konkrétně formou stanovení absolutních a relativních četností u jednotlivých položek.

2.3 Vážení dat

Šetření každoročně probíhají formou plošného oslovení pražských škol, přičemž účast je dobrovolná a podmíněná ochotou škol a žactva se do výzkumu zapojit. Tento přístup vede k mírné variabilitě výzkumného souboru (věk, pohlaví, typ školy). Vzhledem k silné souvislosti rizikového chování s věkem a pohlavím byla data vážena v souladu s demografickou skladbou žactva v Praze (dle dat Českého statistického úřadu), aby byla zajištěna validita výsledků.

2.4 Etika

Účast škol a žactva je zcela dobrovolná, výzkum je anonymní a nepracuje s osobními údaji osob a institucí. Data jsou zpracovávána pouze souhrnně a školy jsou evidovány dle typu a lokality, nikoli konkrétně. V současném designu nejsou sbírány jednoznačné identifikační údaje škol, jako je název nebo IČO (Identifikační číslo osoby).

Dotazník neobsahuje návody k rizikovému chování. Koncepce dotazníku je konzultována s psychology, pedagogy a dalšími odborníky, přičemž závěrem dotazníku jsou respondentům k dispozici informace a odkazy na pomocné organizace. Také se ukazuje, že samotné dotazování nenavádí žactvo k rizikovému chování (Coppersmith et al., 2022; DeCou & Schumann, 2018; Mathias & Alvaro, 2012). Naopak snižování stigmatu spojeného s duševním zdravím, které je považováno za jednu z hlavních bariér u mladých lidí, může přispět k ochotě obrátit se na odbornou podporu a vyhledat pomoc (Coppersmith et al., 2022; Gulliver et al., 2010).

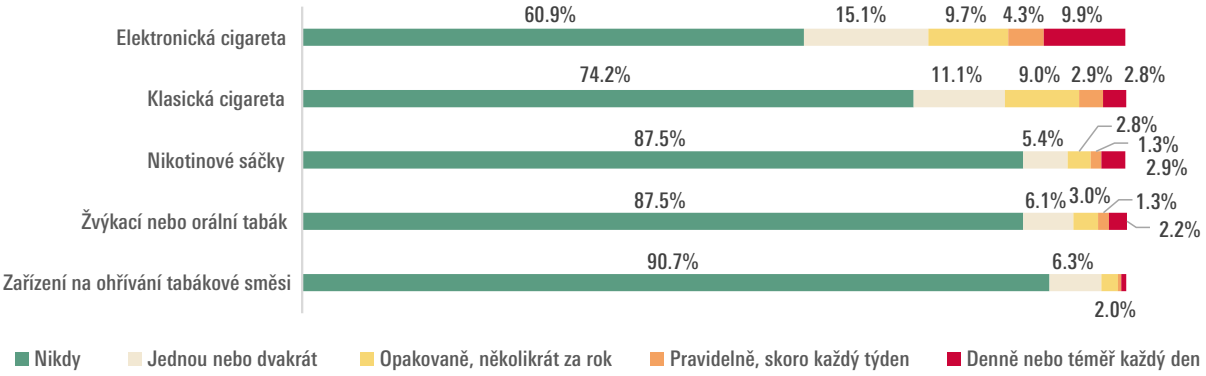
3 VÝSLEDKY

Následující podkapitoly rozebírají aktuální situaci u konkrétních návykových látek, přičemž pozornost je věnována nejen celkové prevalenci, ale také intenzitě užívání a specifickým rozdílům mezi chlapci a dívkami či mezi jednotlivými věkovými kategoriemi. Žáci a žákyně byli rovněž dotázáni, zda existují oblasti, v nichž by uvítali větší podporu či více informací. Právě závislost na návykových látkách v této souvislosti označilo 8,1 % dívek a 7,2 % chlapců.

Výsledky šetření ve školním roce 2025/2026 ve formě přehledu četnosti užívání návykových látek (mimo nikotinové a tabákové produkty) v žákovské populaci nabízí Graf 1.

3.1 Energetické nápoje a energetické sáčky bez nikotinu

Alespoň jednu konzumaci energetického nápoje uvedlo 64,1 % žáků, s mírným rozdílem mezi chlapci (64,4 %) a dívkami (63,8 %). Denně či téměř denně je pije 9,0 % žáků, pravidelně dalších 12,3 %.

Graf 2 | Četnost užívání různých forem tabáku a nikotinu za posledních 12 měsíců

Poznámka: Pole menší než 1 % nejsou v grafu označena popisem hodnoty.

Konzumace beznikotinových energetických sáčků je mezi žáky ojedinělá, zkušenost s nimi udává 7,0 % z nich. Jednou nebo dvakrát pak energetické sáčky vyzkoušelo 4,8 %, dalších 1,3 % je užívá opakovaně či několikrát za rok.

3.2 Alkohol

Zkušenost s pitím alkoholu uvedlo 59,3 % žáků. Pravidelnou konzumaci alkoholu (přibližně každý týden až denně) uvádí 8,0 % dívek a 9,6 % chlapců. Denně či téměř denně pije alkohol 1,1 % dívek a 2,2 % chlapců.

Frekvence konzumace alkoholu se očekávatelně zvyšuje s věkem. Zkušenost s alkoholem uvedlo 32,7 % nejmladších žáků. U starších žáků se ke konzumaci alkoholu přihlásilo 72,3 %, přičemž ve většině případů šlo o ojedinělé (29,1 %) či opakované (32,1 %) užívání. V kategorii zletilých žáků udává alespoň jednu zkušenost s alkoholem 90,2 %, přičemž 26,4 % užívá alkohol pravidelně až denně.

3.3 Marihuana

Zkušenost s marihuanou mělo 19,6 % žáků a opakovanou až denní konzumaci uvedlo 9,1 %. Zároveň však 80,4 % žáků v uplynulém roce marihuanu či hašiš vůbec neužilo. Podíl žáků, kteří uvedli pravidelné (téměř týdenní či denní) užívání marihuany, činil 2,8 %.

3.4 Kratom, léky a jiné návykové látky

V rámci šetření se zaměřujeme také na užívání kratomu a léků na uklidnění či spaní, které jsou běžně vázány na lékařský předpis, avšak žáci je užívají i bez lékařského doporučení.

Alespoň jednou užití kratomu uvedlo 13,9 % žáků, konkrétně 11,4 % dívek a 16,1 % chlapců, přičemž podíl opakovaných uživatelů kratomu činil 5,8 %. Pravidelně jej užívalo 2,9 % starších a 6,4 % dospělých žáků.

Léky na uklidnění nebo na spaní užilo alespoň jednou 6,2 % žáků, z toho 4,1 % pouze jednou či dvakrát. Užívání dalších návykových látek, jako je například Ritalin (2,9 %), kokain (2,6 %), extáze (2,5 %) či ketamin (1,6 %), zůstává mezi žáky ojedinělé.

3.5 Cigarety, tabák, nikotin

Četnost užívání jednotlivých nikotinových či tabákových produktů u pražských žáků zobrazuje Graf 2. Nejrozšířenější formou kouření je tzv. „vapování“, neboli elektronická cigareta (až 39,1 % udává zkušenost s elektronickou cigaretou), zatímco druhým nejpopulárnějším způsobem kouření zůstává klasická tabáková cigareta (25,8 %).

V uplynulém roce kouřilo elektronickou cigaretu opakovaně až denně 23,9 % žáků. Celých 20,2 % nejmladších a 49,0 % starších žáků alespoň jednou vyzkoušelo elektronickou cigaretu. Opakovaně „vapuje” 12,2 % starších žáků, dalších 19,7 % z nich pravidelně až denně. V kategorii dospělých žáků udává opakované až denní užívání elektronické cigarety 43,1 %.

Klasickou cigaretu vyzkoušelo alespoň jednou 25,8 % žáků. Podíl těch, kteří pravidelně až denně užívají klasické cigarety, dosahoval 5,7 %.

Zařízení na ohřívání tabákové směsi, jako je IQOS či GLO, vyzkoušelo 9,3 % pražských žáků. Podíl těch, kteří vyzkoušeli žvýkací tabák, dosahoval 12,5 %. Dalších 12,5 % žáků uvedlo zkušenost s nikotinovými sáčky, přičemž frekvence opakovaného a pravidelného užívání nikotinových sáčků činila 7,0 %.

4 DISKUZE

Závěry výzkumu dosvědčují zkušenosti pracovníků škol a poukazují na potřebu integrace systematických preventivních programů a vhodně volených témat v rámci primární prevence ve školách. Taktéž část pražských žáků sama

vnímá závislost na návykových látkách jako oblast, ve které by uvítala více informací či podporu.

V oblasti energetických nápojů aktuální data ukazují na mírný nárůst konzumace mezi žáky. Od prvního zařazení otázky ve školním roce 2022/2023, kdy zkušenost deklarovalo 62,3 % žáků (Petrenko et al., 2023), se tento podíl zvýšil na současných 64,1 %. Skupina pravidelných uživatelů se také postupně rozšiřuje – týdenní konzumace vzrostla z 9,1 % na 12,3 % a denní z 6,0 % na 9,0 %.

Celkový podíl žáků, kteří alkohol nepijí vůbec, zůstává v Praze od školního roku 2021/2022 relativně vysoký a stabilní (okolo 40,0 %). Pražští žáci vykazují v uplynulém roce výrazně méně častou zkušenost s užíváním alkoholu (59,3 %) oproti hodnotám zjištěným v České republice v rámci studie ESPAD (77,5 %; ESPAD Group, 2025) a průměru všech zemí zapojených do studie ESPAD (65,7 %; ESPAD Group, 2025). Nižší zkušenost pražského žactva s užíváním alkoholu ve srovnání s celorepublikovým průměrem může být zapříčiněna několika faktory. V prostředí velkoměsta mají dospívající často širší nabídku alternativních volnočasových aktivit, zájmových kroužků a kulturních či sportovních možností. Významnou roli může hrát také odlišná struktura volného času, vyšší informovanost či dostupnost preventivních programů nebo odlišné socioekonomické a rodinné zázemí. Zároveň však v Praze nedochází k výraznějšímu poklesu pravidelného pití. To se dlouhodobě drží okolo 7,0 až 9,0 % u týdenní konzumace a přibližně 1,0 až 2,0 % u denní konzumace napříč sledovanými lety. Pravidelné pití zůstává problémem zejména u starších a dospělých žáků.

Napříč sledovanými lety zůstává v Praze stabilně vysoký podíl žáků, kteří s marihuanou nemají žádnou zkušenost. V rámci dlouhodobého monitoringu od školního roku 2016/2017 udává v průměru 79,7 % žáků, že v uplynulém roce marihuanu nebo hašiš vůbec nekouřilo, přičemž maxima tento podíl dosáhl ve školním roce 2018/2019, kdy činil 81,2 % (Petrenko & Líbal, 2019). Aktuálně zjištěná četnost minimálně jedné zkušenosti s marihuanou u pražských žáků v uplynulém roce (19,6 %) sice odpovídá celorepublikovému průměru (19,0 %; ESPAD Group, 2025), avšak stále výrazně převyšuje průměr zemí zapojených do studie ESPAD (9,0 %; ESPAD Group, 2025). Pozitivním trendem je však pokles intenzity užívání. Zatímco ve školním roce 2019/2020 dosáhl podíl žáků, kteří uváděli pravidelné (téměř týdenní či denní) užívání marihuany, až 5,1 % (Petrenko & Líbal, 2020), v aktuálním šetření za školní rok 2025/2026 klesl na 2,8 %. To představuje nejnižší hodnotu za celé sledované období.

I přes výraznou mediální pozornost se ukazuje, že zkušenost žáků s pravidelnou konzumací kratomu je stále spíše sporadická. Nicméně podíl opakovaných uživatelů kratomu se od školního roku 2022/2023, kdy byla tato otázka do dotazníku zařazena poprvé a tento podíl činil 2,3 % (Petrenko et al., 2023), do školního roku 2025/2026 více než zdvojnásobil, a to na 5,8 %.

V oblasti užívání léků na uklidnění nebo na spaní bez lékařského předpisu data poukazují na pozitivní vývoj. Zatímco ve školním roce 2023/2024 s nimi mělo alespoň jednu zkušenost 12,2 % žáků (z toho 8,1 % jednou či dvakrát; Petrenko et al., 2024), v současném šetření tento podíl klesl na 6,2 % (z toho 4,1 % jednou či dvakrát).

Zkušenost s „vapováním“ mezi pražským žactvem ve sledovaném období výrazně narůstá. Podíl žáků, kteří elektronickou cigaretu vyzkoušeli alespoň jednou, vzrostl z 27,9 % ve školním roce 2019/2020 (Petrenko & Líbal, 2020) na 39,1 % ve školním roce 2025/2026. Aktuální prevalence v Praze je sice stále nižší než v rámci celé České republiky (44,8 %; ESPAD Group, 2025), v mezinárodním kontextu však míra užívání elektronických cigaret mezi pražskými dospívajícími převyšuje průměr zemí zapojených do studie ESPAD (34,5 %; ESPAD Group, 2025). Mimo jiné také dochází k posunu k intenzivnějšímu užívání, kdy se podíl opakovaných uživatelů mezi školními lety 2019/2020 a 2025/2026 více než zdvojnásobil z původních 11,8 % (Petrenko & Líbal, 2020) na aktuálních 23,9 %. Tento vzestupný trend může souviset mimo jiné s vysokou dostupností a cíleným marketingem elektronických cigaret nebo s celkovou popularizací „vapování“ mezi dospívajícími.

Od školního roku 2022/2023 lze mezi pražskými žáky pozorovat mírně narůstající trend v užívání žvýkacího tabáku. Zatímco ve školním roce 2022/2023 byla naměřena nejnižší frekvence zkušenosti s orálním tabákem, a to 8,2 % (Petrenko et al., 2023), do školního roku 2025/2026 tento podíl vzrostl na 12,5 %. Podobný vývoj je patrný také u nikotinových sáčků. Míra zkušenosti s užíváním nikotinových sáčků se v současnosti mírně zvýšila na 12,5 % oproti předchozímu školnímu roku 2024/2025, kdy činila 11,2 % (Petrenko et al., 2025). Společně s celkovou zkušeností roste i intenzita konzumace – u frekvence opakovaného a pravidelného užívání nikotinových sáčků mezi dospívajícími byl zaznamenán nárůst z 5,8 % ve školním roce 2023/2024 (Petrenko et al., 2024) na aktuálních 7,0 %.

Data zároveň obecně poukazují na sestupný trend u pravidelného kouření klasických cigaret. Podíl uživatelů kouřících cigarety denně se výrazně snížil z původních 7,6 % ve školním roce 2019/2020 (Petrenko & Líbal, 2020) na současných 2,8 %. Ve sledovaných letech zároveň ubývá pražských žáků, kteří vyzkoušeli zařízení na ohřívání tabákové směsi (IQOS, GLO atd.) – zatímco ve školním roce 2019/2020 uvedlo zkušenost s těmito produkty 14,5 % respondentů (Petrenko & Líbal, 2020), v současnosti tento podíl činí již pouze 9,3 %. Tyto výsledky však nenaznačují pokles celkové konzumace nikotinových a tabákových produktů u dospívajících, ale ukazují spíše na posun preferencí od tradičních forem k novějším a modernějším alternativám, jako jsou elektronické cigarety a nikotinové sáčky.

Dlouhodobá data obecně naznačují proměnu vzorců užívání návykových látek mezi dospívajícími. Z hlediska školní prevence jsou významné změny v preferovaných formách užívání a rostoucí podíl opakovaného užívání u některých látek. V oblasti nižší míry zkušeností s některými tradičními návykovými látkami (alkohol, klasická tabáková cigareta, …) může hrát roli například proměna způsobu trávení

volného času dospívajících. Významná část komunikace a volnočasových aktivit dospívajících se odehrává v digitálním prostředí, zejména na sociálních sítích, při online hraní a sledování online obsahu (ESPAD Group, 2025). To může měnit frekvenci setkání, při nichž v minulosti mohlo docházet k experimentování s alkoholem, nikotinem nebo jinými návykovými látkami.

Dále jako možná interpretace narůstajícího užívání (zejména elektronických cigaret a alternativních nikotinových produktů) vedle ceny, široké škály příchutí či dostupnosti produktů se nabízí vliv sociálních sítí na dospívající. Sociální sítě a influenceři mohou sloužit jako významní zprostředkovatelé propagace užívání návykových látek. Zvláště zranitelnou skupinu navíc mohou představovat právě mladí lidé. Obsah, který na sociálních sítích sledují, může přispívat ke snižování vnímaného rizika nikotinových produktů (či jiných návykových látek) a zároveň zvyšovat náchylnost k jejich užívání. Problém může představovat také skrytá nebo nepřiznaná reklama, která je schopná vytvářet dojem upřímného doporučení produktu namísto placené a cílené reklamy (Hejlová et al., 2019; Rutherford et al., 2023).

4.1 Limity

Při interpretaci získaných výsledků je nutné zohlednit také metodické limity. Jedním z hlavních metodických omezení je získání a vyhodnocení kvantitativních dat založených na subjektivním sebehodnocení žáků. Tento přístup s sebou nese riziko zkreslení výsledků vlivem tendence k podhodnocování či nadhodnocování rizikového chování ze strany žactva (tzv. *self-report bias*). Výzkumy ukazují, že sebehodnocení dospívajících v oblasti užívání alkoholu, marihuany a jiných návykových látek představují využitelný, avšak ne zcela bezchybný zdroj informací. Adolescenti jsou schopni o užívání vypovídat poměrně spolehlivě, a to zejména v případě, kdy odpovídají anonymně. Přesnost výpovědi však ovlivňuje obava z možných následků, sociální tlak okolí, způsob dotazování či schopnost si přesně vybavit historii konzumace návykových látek. Klíčovým faktorem je však také délka období, na které jsou dospívající dotazováni. Odpovědi na otázky ohledně nedávného užívání či na jeho frekvenci bývají přesnější než údaje o celoživotní zkušenosti. Ačkoliv zajištěná anonymita a formulace otázek v dotazníkovém šetření v rámci prezentovaného výzkumu možnost nepřesného sebehodnocení snižuje, nelze zcela vyloučit riziko zkreslení výsledků (Bailey et al., 1992; Del Boca & Darkes, 2003; Winters et al., 1990).

Mezi limity popsaného výzkumu lze zařadit také nejasnou míru participace škol, neboť nejsou sbírány jejich jednoznačné identifikační údaje, ale jsou evidovány pouze dle svého typu a lokality. Není možné proto přesně určit celkový počet zapojených škol. Zpětná vazba a přehled IP adres však poskytují podklad pro odhad v řádu vyšších desítek.

Další omezení se týkají srovnatelnosti získaných dat se širšími populačními studiemi. Pro srovnání a zasazení výsledků do kontextu na národní a mezinárodní úrovni byla zvolena studie ESPAD. Srovnání výsledků v oblasti alkoholu, marihuany a elektronických cigaret je pouze orientační, mimo jiné vzhledem k odlišné věkové struktuře porovnávaných souborů, a nelze jej provést napříč výsledky v oblastech všech sledovaných návykových látek. U ostatních návykových látek se metodika obou šetření liší. Ve výše prezentovaném šetření je žactvo dotazováno na konzumaci jednotlivých návykových látek pouze za poslední rok, kdežto studie ESPAD sleduje i jiné frekvence užívání (ESPAD Group, 2025). Z tohoto důvodu nelze zkušenost se zbývajícími látkami zcela adekvátně porovnávat.

5 ZÁVĚR

Článek shrnuje výsledky opakovaných šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků druhého stupně základních škol a středních škol v Praze, které od roku 2016 realizuje Centrum sociálních služeb Praha. Výzkum zkoumá mj. zkušenosti žáků s užíváním návykových látek, včetně energetických nápojů, alkoholu, marihuany, cigaret a nikotinových produktů.

Výsledky ze školního roku 2025/2026 naznačují, že oblast užívání návykových látek v celkovém kontextu a dlouhodobém horizontu vykazuje relativně stabilní či mírně příznivý vývoj. Četnost užívání většiny látek nestoupá, v některých případech naopak dokonce klesá, což je dobrou zprávou zejména při porovnání s nárůstem problémů v oblasti duševního zdraví dětí a dospívajících, výrazného zvýšení sebepoškozování, výskytu symptomů úzkostných a depresivních stavů či rizikového a nadměrného užívání digitálních technologií.

Role autorů | Výzkum realizuje Centrum sociálních služeb Praha (CSSP). Magistrát hlavního města Prahy je zadavatelem výzkumného šetření a podílí se na distribuci dotazníků. Koordinaci výzkumného šetření, zpracování dat a jejich publikaci zajišťuje vedoucí výzkumu Bc. Roman Petrenko (zaměstnanec CSSP) ve spolupráci s datovými analytiky Mgr. Miroslavem Líbalem, Mgr. Dominikou Matějovcovou, Lucií Adamovskou a Denisou Foldynovou (výzkumná agentura Anreva Solution s.r.o.) a kolektivem pracovníků CSSP.

Konflikt zájmů | Bez konfliktu zájmu.

LITERATURA / REFERENCES

Bailey, S. L., Flewelling, R. L., & Rachal, J. V. (1992). The characterization of inconsistencies in self-reports of alcohol and marijuana use in a longitudinal study of adolescents. *Journal of Studies on Alcohol, 53*(6), 636–647. https://doi.org/10.15288/jsa.1992.53.636

Coppersmith, D. L., Dempsey, W., Kleiman, E. M., Bentley, K. H., Murphy, S. A., & Nock, M. K. (2022). Just-in-time adaptive interventions for suicide prevention: Promise, challenges, and future directions. *Psychiatry*, *85*(4), 317–333. https://doi.org/10.1080/00332747.2022.2092828

DeCou, C. R., & Schumann, M. E. (2018). On the iatrogenic risk of assessing suicidality: A meta-analysis. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, *48*(5), 531–543. https://doi.org/10.1111/sltb.12368

Del Boca, F. K., & Darkes, J. (2003). The validity of self-reports of alcohol consumption: State of the science and challenges for research. *Addiction, 98*(Suppl. 2), 1–12. https://doi.org/10.1046/j.1359-6357.2003.00586.x

ESPAD Group. (2025). *ESPAD report 2024: Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. EUDA Joint Publications, Publications Office of the European Union. https://data.espad.org/wp-content/uploads/2025/11/espad-report-2024-TD0125014ENN.pdf

EUDA (European Union Drugs Agency). (2026). *European drug report 2026: Trends and developments*. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2026_en

Gulliver, A., Griffiths, K. M., & Christensen, H. (2010). Perceived barriers and facilitators to mental health help-seeking in young people: a systematic review. *BMC psychiatry*, *10*, 113. https://doi.org/10.1186/1471-244X-10-113

Hejlová, D., Schneiderová, S., Klabíková Rábová, T., & Kulhánek, A. (2019). Analysis of presumed IQOS influencer marketing on Instagram in the Czech Republic in 2018–2019. *Adiktologie, 19*(1), 7–15. https://doi.org/10.35198/01-2019-001-0001

Mathias, J. L., & Alvaro, P. K. (2012). Prevalence of sleep disturbances, disorders, and problems following traumatic brain injury: A meta-analysis. *Sleep Medicine*, *13*(7), 898–905. https://doi.org/10.1016/j.sleep.2012.04.006

Petrenko, R. (2024). Výsledky šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze v oblasti užívání návykových látek. *Adiktologie v preventivní a léčebné praxi*, *7*(3–4), 162–168. https://doi.org/10.35198/APLP/2024-003-4-0003

Petrenko, R., & Líbal, M. (2019). *Výsledky šetření o rizikovém chování žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze*. Centrum sociálních služeb Praha. www.prevence-praha.cz.

Petrenko, R., & Líbal, M. (2020). *Komparace dat z šetření rizikového chování žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze: Porovnání let 2016 až 2019*. Centrum sociálních služeb Praha. www.prevence-praha.cz.

Petrenko, R., Líbal, M., & Matějovcová, D. (2023). *Komparace dat z šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze za roky 2016 až 2022*. Centrum sociálních služeb Praha. www.prevence-praha.cz.

Petrenko, R., Líbal, M., & Matějovcová, D. (2024). *Šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze*. Centrum sociálních služeb Praha. www.prevence-praha.cz.

Petrenko, R., Líbal, M., & Matějovcová, D. (2025). *Šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků v Praze 2016–2024*. Centrum sociálních služeb Praha. www.prevence-praha.cz.

Rutherford, B. N., Lim, C. C. W., Cheng, B., Sun, T., Vu, G. T., Johnson, B., Ashley, D. P., Chung, J., Huang, S., Leung, J., Stjepanović, D., Connor, J. P., & Chan, G. C. K. (2023). Viral vaping: A systematic review and meta-analysis of e-cigarette and tobacco-related social media content and its influence on youth behaviours and attitudes. *Addictive Behaviors, 147*, 107828. https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2023.107828

UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime). (2026). *World drug report 2026*. United Nations. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2026.html

Winters, K. C., Stinchfield, R. D., Henly, G. A., & Schwartz, R. H. (1990). Validity of Adolescent Self-Report of Alcohol and Other Drug Involvement. *International Journal of the Addictions*, *25*(sup11), 1379–1395. https://doi.org/10.3109/10826089009068469